

Fri konkurrens möter hinder

Uppsala Nya Tidning den 30 januari 2002

För konsumenternas skull måste både EU och Sverige bli bättre på åtgärder för effektiv konkurrens. Potentialen hos den inre marknaden är långt ifrån förverkligad.

Dessa och andra frågor kommer att diskuteras när årets rapport från SNS Ekonomiråd, Gränslös konkurrens – Sverige i ett integrerat Europa, presenteras i Uppsala den 31 januari.

Vid årsskiftet kom så EMU-projektet i hamn när tolv EU-länder ersatte sina nationella valutor med eurosedlar och euromynt. Den gemensamma valutan är det senaste stora steget mot förverkligandet av en gemensam europeisk marknad.

Trots att fri rörlighet för varor och tjänster i princip har varit tillåten sedan den gemensamma marknaden skapades på 1950-talet så är Europa långtifrån en integrerad marknad. Ännu tio år efter att den inre marknaden trädde i kraft den 1 januari 1993 så är prisspridningen mellan EU-länderna påtagligt större än i USA.

Betydande prisskillnader mellan EU:s medlemsländer tyder på att den formellt fria rörligheten för varor och tjänster på den inre marknaden inte räcker för att nå de ekonomiska mål som det europeiska samarbetet syftar till.

Dessa prisskillnader tyder också på att det kan finnas betydande skillnader i konkurrenstryck mellan de europeiska marknaderna.

Konkurrensverket menar exempelvis att de svenska priserna är 20 procent högre än EU-snittet och att hälften av denna prisskillnad beror på svag konkurrens på den svenska marknaden.

Om de svenska priserna närmade sig europeisk nivå skulle vinsterna för svenska konsumenter vara betydande. En förbättring av köpkraften med en procent motsvarar ungefär 10 000 kronor mer i inkomst per år för en tvåbarnsfamilj.

Prisskillnaderna inom Sverige och mellan Sverige och EU har givit upphov till en debatt om konkurrenspolitikens möjligheter att främja ett bättre konkurrenstryck i Sverige.

Det tycks finnas en politisk förhoppning att kartellbekämpning, åtgärder mot missbruk av dominerande ställning och en tuffare fusionskontroll skall lösa Sveriges konkurrensproblem.

Konkurrenslagen kan inte skapa konkurrens – den kan endast skydda den konkurrens som finns. Skärpt konkurrens skapas i första hand genom att konsumenter gör aktiva val och genom att nya och etablerade företag försöker erövra marknadsandelar från sina konkurrenter med lägre priser eller mer attraktiva erbjudanden till kunderna.

En politik för konkurrens bör med detta synsätt främja kundval och etableringsfrihet. Problemet i Sverige är att både kundval och etableringsmöjligheter för nya företag begränsas av en rad hinder.

För det första är den internationella konkurrensen på en rad svenska konsumentmarknader fortfarande begränsad.

Svenska konsumenter betalar ett högt pris för tekniska regleringar, exempelvis nationella standarder i byggsektorn.

Andra delar av ekonomin skyddas av tullar och handelshinder som leder till höga priser, exempelvis på jordbruksprodukter. Det första inslaget i en politik för konkurrens bör därför vara att reducera handelshinder och främja ekonomisk integration.

För det andra är konkurrensen svag på flera marknader där offentligt ägda företag fortfarande är dominerande, exempelvis fast telefoni, flyg, post och tågtransporter.

Flera uppmärksammade ärenden i den svenska konkurrensrätten på senare år har berört statligt ägda företag, verksamma på nyligen avreglerade marknader. Det är problematiskt när staten både bestämmer spelreglerna och samtidigt äger den största aktören på marknaden.

Vidare har avregleringens utformning stor betydelse för hur väl marknaderna fungerar efter avregleringen. Vid framtida avregleringar bör det övervägas att sälja offentligt ägda företag i flera konkurrerande delar. Detta skulle sannolikt minska statens försäljningsintäkt men samtidigt leda till en betydligt bättre konkurrenssituation till gagn för konsumenterna.

För det tredje begränsas den svenska konkurrensen av etableringshinder. Ett exempel är att de kommunala hindren för etablering av butiker i dagligvaruhandeln leder till höga livsmedelspriser. Vidare skyddas offentlig produktion av kommunala eller statliga monopol. Privata företag möter också snedvridande konkurrens från kommunala och statliga verksamheter som också bedriver offentligt finansierad verksamhet och är verksamma på konkurrensutsatta marknader.

Privattjänstesektorn är också fortfarande till stor del skyddad från internationell konkurrens på grund av etableringssvårigheter för utländska företag.

Sammanfattningsvis bör en politik för konkurrens främja kundval och etableringsfrihet.

Tre viktiga delar i en sådan politik är att öka öppenheten mot omvärlden genom att minska tullar och tekniska handelshinder, att renodla statens roll som reglerande instans genom att sälja offentligt ägda bolag verksamma på konkurrensutsatta marknader och att öka etableringsmöjligheterna för nya företag genom avregleringar och ökade möjligheter för kundval i offentliga verksamheter.

Mattias Ganslandt

Sten Nyberg